

Högintressant läsning om insulinresistens

Gerald M Reaven, Ami Laws, eds. **Insulin resistance. The metabolic syndrome X.** 374 sidor. Totowa, New Jersey: Humana Press, 1999. Pris \$145.00. ISBN 0-896-03588-3.

Recensent: Sven-Erik Fagerberg, docent, tidigare klinikchef vid medicinska kliniken, Regionsjukhuset, Örebro.

|| Trots det något krångliga namnet, Det metabola syndromet, vågar jag påstå att det fått en stor genomslagskraft inom vårdsektorn. Även bland lekmän som diskuterar sin kulmage kan man höra den här benämningen. Hos de flesta finns säkert inga större kunskaper i ämnet, men det är ändå en intressant iakttagelse.

I och med introduktionen av insulin mot diabetes ansåg man att detta komplicerade syndrom var en enkel sjukdom beroende på insulinbrist. Emellertid kunde Himsworth visa (1936) att det fanns åtminstone två olika typer av diabetes, en insulinkänslig och en insulinresistent. Denna separation av patienter med hyperglukemi i två olika syndrom ledde fram till vad som senare kallades typ 1- och typ 2-diabetes. Vidare forskning har klarlagt att insulinresistens inte bara har betydelse när det gäller etiologin till typ 2-diabetes. Det har visats att insulinresistens med kompensatorisk hyperinsulinemi är vanligt förekommande i populationen och att den ökar risken för utveckling av en rad av våra vanligaste folksjukdomar. Syndrom X, insulinresistenssyndromet och metabola syndromet är de benämningar som använts på detta komplexa sjukdomsbegrepp.

Mängder av kunskap

Det metabola syndromet är en term som många inom sjukvården kanske litet lätt-sinnigt svänger sig med. Nu finns tillfälle att fördjupa sig i ämnet i Reavens bok. Den är inte lättläst och vissa avsnitt riktar sig till högspecialiserade forskare. Emellertid kan kardiologer, endokrinologer och internister finna

mängder av kunskaper i bokens olika avsnitt. I den första tredjedelen redogörs för hur genetiska, etniska och miljöfaktorer samt livsstil bidrar till variabiliteten av insulinets verkan i populationen. I den andra delen avhandlas metabola syndromets patogenes. I olika avsnitt beskrivs insulinets effekt via sin receptor på skelettmuskulatur, lever, fettvävnad och endotel. I den tredje sektionen diskuteras kliniska syndrom hos personer med insulinresistens i kapitel om lipidrubbingar, hypertoni, mikroalbuminuri och koronarkärlssjukdom. Två svenskar, Björn Eliasson och Ulf Smith, medverkar med ett intressant avsnitt om hur rökning kan leda till insulinresistens och risk för kardiovaskulär sjukdom. Ferrannini och Baron skriver utgående från egna forskningsdata om sambandet mellan insulinresistens, hypertoni och endotel dysfunktion – högintressant läsning. För alla dem som i sin vardag sysslar med våra folksjukdomar obesitas, hypertoni, diabetes mellitus och koronarkärlssjukdom är de välskrivna kapitlen i del tre lämpliga att då och då fördjupa sig i.

Ingen större överlappning mellan de olika kapitlen förekommer och varje avsnitt kan läsas separat. Författarna försöker med stöd av befintliga studier lägga fram fakta som både motsäger och talar för insulinresistensens roll i patogenesen till de kliniska manifestationerna vid insulinresistenssyndromet.

För alla engagerade i folksjukdomar

Att Reaven är en av redaktörerna för boken är betryggande. Han är en banbrytare inom det här området både forskningsmässigt och för sin förmåga att föra ut sina och andras resultat. Hans namn är ett incitament för oss som på något sätt är engagerade i våra stora folksjukdomar att både läsa och äga den här bok.

Basal og klinisk radiologi

Poul Erik Andersen. **Basal og klinisk radiologi – thorax.** 127 sidor. Köpenhamn: FADLs Forlag, 2000. ISBN 87-7749-304-4.

Recensent: Peter Aspelin, professor, enheten för radiologi, Huddinge Universitetssjukhus, Stockholm.

|| Boken som är skriven på danska, är den första av sex böcker som är tänkta att omfatta hela kroppen. Boken är uppbyggd så att läsaren själv skall analysera

innehållet i röntgenbilden med ledning av en enkel anamnes och genom tolkning av konventionella röntgenbilder av torax. Endast i undantagsfall finns också datortomografibilder.

Boken inleds med ett par kapitel som kortfattat beskriver teknikerna på vilka man kan avbilda torax, därefter visas hur den normala toraxbilden ser ut och hur olika sjukdomar kan te sig på röntgen. Större delen av boken är uppbyggd med frågor och svar, i huvudsak inriktade på patientens symtom, t ex smärta, hosta, dyspné, trauma, men även frågeställningar om tumör och hjärtsjukdom förekommer. Frågeställningarna är basala, och bildmaterialet är förhållandevis representativt, men av förklarliga skäl är bildkvaliteten sådan att det inte finns utrymme för findiagnostik utan mera identifiering av grövre patologiska förändringar. Boken vänder sig därför i första hand till medicine studerande, yngre läkare och läkare i andra discipliner än radiologi. Som sådan har boken självklart ett visst värde. För en svensk är möjligen den danska texten inte helt lätt att förstå. I den engelskspråkiga litteraturen finns ett flertal böcker med liknande »quiz«-upplägg som både är mer omfattande och har ett bättre bildmaterial.

Boken är dock välskriven och innehåller en medicinskt sett värdefull och korrekt information. Det betyder att den tjänar sitt syfte för avsedd målgrupp, under förutsättning att man lättare läser danska än engelska. Vill man få en snabb översikt över de vanligaste frågeställningarna inom framför allt lungröntgendiagnostik får man det ganska lätt med hjälp av denna bok.

Möjligen kan man undra över att omslaget visar en tredimensionell virtuell bild av trakea medan boken mestadels tillägnas konventionell lungröntgendiagnostik och exempelvis ultraljud och magnetkameradiagnostik helt saknas.

Lidandet en del av meningen med livet

Karin Sveen. **Det kultiverade lidandet. En bok om kropp och samhälle.** 131 sidor. Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 2000. ISBN 91-7173-142-3. Översättning: Olle Hellström.

Recensent: Ulla Söderström, allmänläkare, Umeå.

|| Den norska författaren Karin Sveen har sedan mitten av 1970-talet publicerat ett

flertal romaner, noveller, essäer och diktsamlingar. Denna bok består av ett 20-tal essäer som har som gemensam nämnare tankar om kroppen, om vårt förhållnings-sätt till vår egen kropp, om samhällets syn på kroppen, om sjukdom och hälsa, om sjukvårdens bemötande av den sjuka människan. Distriktsläkare Olle Hellström har skrivit ett personligt förord.

Med det kultiverade lidandet avser författaren det moderna, odlade lidandet. Hennes egna upplevelser av sjukdom och lidande och därav följande möten med sjukvården finns bakom hennes observationer och tankar.

Kritik av sjukvården

Författaren upplever att lidandet i sjukvården »behandlas« vid korta besök och att varken läkaren eller patienten i sina samtal berör vad det egentligen handlar om. Mottagningen ser hon som en snabbhetens plats varifrån man inte kommer ut med recept, remisser, räkningar och ett oavlatligt förnyat lidande i sikte. Vårdapparaten fungerar som sjukdomsfabrik, som med sina många behandlingsserier och sitt aldrig svikande grepp om patienten alstrar ett lidande utan slut. Lidandet blir en livsstil. Författaren menar att det skulle vara en hälsosam utmaning att inte försöka bli kvitt lidandet utan i stället låta det omges av friskhet. Hon ger inget entydigt svar på hur hon vill att sjukvården skall fungera, men en del kan anas i den mångfacetterade kritik som hon för fram. Hon tycker att läkare och andra som arbetar i vården ger förenklade svar på spörsmål där man inte överskådar komplexiteten. Sjukvården bör arbeta mot att inte behövas, i stället för att som nu leda in patienten i en ond cirkel där lidandet föder lidande genom oändliga behandlingsserier som inte avslutas.

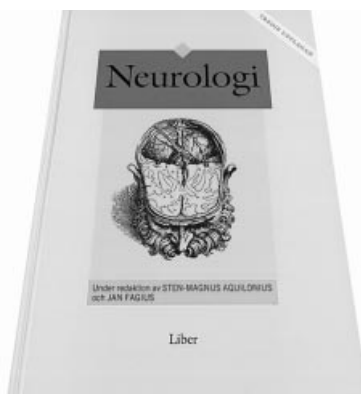
Författarens uppfattning är att sjukvårdsinrättningarna bekräftar samhällets kroppskultur, dyrkandet av den unga vackra friska kroppen, vilket i sig innebär nedvärdering av kroppen så som den för det mesta ser ut, och av åldrandet. Hon har observerat att man vanligen inte av de yttre arrangemangen kan ana vad som försiggår bakom de slutna dörrarna på vårdcentraler och sjukhusmottagningar. I den yttre miljön får endast friskhet synas. Hon har också lagt märke till att det förekommer en terapeutisk slumpmässighet, därför att man inte vet hur moderna lidanden skall behandlas.

Författaren menar att lidande innebär att uppleva en skillnad mellan förr och nu, mellan hälsa och sjukdom, mellan kropp och värld, och skillnad i vårt förhållande till dessa skillnader. På så sätt kommer ett (drägligt) lidande att ge en utvidgad betydelse åt livet genom en för-

dubbling av perspektivet, på livet och på sig själv i det. Döden är inte kroppens mål. Tillvaron är målet, och lidandet är en del av livet som inte bara måste accepteras utan som kan ge människan ett viktigt perspektiv på tillvaron.

Essäerna av mycket olika karaktär

Samma budskap bärs fram ur många infallsvinklar och med många ord. Författaren försöker finna ett språk åt det som det saknas ord för – meningen med livet, mystiken, livets komplexitet, obegripligheten, storheten. Hon känner på språket, söker en tanke som bär och söker formuleringar som fungerar. Just därför att ord och vedertagna begrepp saknas blir det ett språkligt sökande som jag som läsare ibland har svårt att följa. Läsaren måste också vara beredd på tvåra kast mellan filosofiska fördjupningar – ännu inte färdigtänkta, inte färdigformulerade – och lättamt ironiska, närmast komiska beskrivningar av dagens sjukvård. Men visst finns det många korn av sanning i hennes kritik, och om vi vill ta vår uppgift på allvar måste vi lyssna på kritiken och gå in i en diskussion om vad vi kan göra för att förstå mer av det lidande som de flesta av oss regelbundet möter i vårt arbete.

Kär vän i nya kläder

Sten-Magnus Aquilonius, Jan Fagius, red.
Neurologi. 3:e upplagan. 524 sidor. Stockholm: Liber, 2000. ISBN 91-47-04969-3.

Recensent: Sebastian Conradi, universitetslektor och överläkare, neurologiska kliniken, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

II Den tredje upplagan av Aquilonius och Fagius svenska lärobok i neurologi föreligger nu, drygt tio år efter den första. Boken har samma stomme och är något utvidgad. Det finns två nyskrivna kapitler, ett om neurogen smärta och ett om hjärn-

tumörer, som båda är innehållsrika och väl disponerade och innebär en välbehövlig uppfräschning av stoffet. Många av bokens illustrationer har gjorts om och presenteras i färg, vilket också är en tydlig förbättring. Flera av de gamla kapitlen har fått mindre omarbetningar, i regel till det bättre. Rehabiliteringsavsnittet är mer överskådligt än tidigare, avsnittet om det snabbt växande fältet genetiska sjukdomar har utvidgats ordentligt, och kapitlet om skullskador har kompletterats med ett fylligt avsnitt om whiplash-skador, ett område som många neurologer numera kommer i kontakt med. Ett avsnitt om myelit har också välbehövt infogats under infektionssjukdomarna i anslutning till akut encefalit.

Fyller väl kravet på aktualitet

Under det senaste decenniet har neurologin utvecklats snabbt. Dels har nya diagnos- och behandlingsmetoder tillkommit, dels har inslaget av akut neurologi ökat. Vid neurologikliniken på Karolinska sjukhuset har det just givits ut ett kompendium i akut neurologi för jourhavande läkare, som omfattar 120 sidor! En sådan utveckling ställer stora krav på aktualitet hos läroböckerna, som denna bok i huvudsak uppfyller. Boken har nu en sådan omfattning att också sjukdomar som specialisten sällan eller aldrig ser finns redovisade, som Pelizaeus-Merzbachers sjukdom och Lowes syndrom. Från mitt eget intresseområde kan noteras att både konduktionsblocksneuropati i motoriska nerver och Kennedys syndrom är beskrivna. (Däremot redovisas varken PEG eller ventilator som viktiga behandlingsinstrument i senare stadier av amyotrofisk lateralskleros, ALS.

För grund- och specialistutbildningen

Bokens omfång aktualiserar frågan om dess användning och målgrupper. Den används i utbildningen av läkare både på grund- och specialistutbildningsnivå och kan också fungera som uppslagsbok för redan utbildade. På grund av sitt behändiga format, sin överskådliga typografi och rediga uppläggning passar den också i utbildningen av paramedicinsk personal, vilket är en ganska stor målgrupp. På grund av materialets omfattning fordrar emellertid boken i sådana sammanhang numera ganska detaljerade inläsningsanvisningar. Kanske kan omfånget och därmed också priset verka avskräckande för studenter i utbildning till vården. Går detta att lösa på något sätt?

Fortsatt bra och aktuellt hjälpmedel

Sammanfattningsvis visar den nya upplagan att boken fortsätter att vara ett bra och aktuellt hjälpmedel på många områden i det neurologiska arbetsfältet.